

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету «Одеська
політехніка» Міністерства освіти і науки
України за спеціальністю 281 «Публічне
управління та адміністрування»
доктору наук з державного управління,
професору
Колісніченко Н.М.

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, кандидата наук з державного управління, доцента кафедри державознавства, права та європейської інтеграції Навчально-наукового інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка» **Ровинської Катерини Ігорівни** на дисертацію **Макарової Олени Олегівни «Механізми державного управління митною справою в контексті забезпечення фіскальної політики України»**, подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Актуальність теми дисертації. Євроінтеграційні прагнення України і вимоги щодо реформування митної служби та приведення її до міжнародних стандартів викликають необхідність змінювати підходи до державного управління митною справою. При цьому наукові підходи до функціонування механізмів державного управління митною справою потребують перегляду з урахуванням міжнародного досвіду та актуальних вимог сьогодення, адже теоретичне підґрунтя для подальших наукових досліджень дасть змогу об'єктивно сформулювати нові підходи до реформування механізмів державного управління у сфері митної справи.

В рамках підготовки України до членства в Європейському Союзі з українського боку проводиться робота щодо імплементації законодавства ЄС у вітчизняне законодавство. Оскільки Європейський Союз створювався передусім як митний союз, то досягнення європейських стандартів та інтеграція української митниці до його митного простору мають особливе значення.

Процеси державного управління митною справою в практичній діяльності забезпечуються відповідними механізмами. В свою чергу, механізми державного управління мають динамічний характер, що зумовлено зміною мети, цілей та завдань управлінських процесів. Дослідження категорії «механізми державного управління» в сфері здійснення митної справи дозволяє визначити ці механізми як систему складових, які у взаємодії між собою впливають на об'єкт управління, тобто на митну справу.

Традиційно діяльність митних органів орієнтована насамперед на справляння мита та податків з товарів, що переміщуються через митний кордон. В Україні тривалий час саме фіскальний складник домінує в діяльності й оцінці ефективності роботи митниць і якості їх управління. Безумовно, митні податки є вагомим джерелом доходу державного бюджету та економіки країни. Багато країн світу, у тому числі Європи, діяли в аналогічних умовах – формування значної частини доходів бюджету держави за рахунок сплати митних платежів.

Згодом роль митних органів надала їм статусу важливого учасника системи забезпечення законності й безпеки торгівлі, контролю переміщення товарів і ланцюгів поставок, спрощення та сприяння торгівлі для надійних трейдерів, інноваційно розвинутої структури в системі органів державної влади.

Уряди країн світу усвідомлюють важливість спрощення торгівлі та її впливу на реформи й модернізацію митної справи з метою підвищення економічної спроможності та добробуту населення. Прогрес у сфері митних реформ, який досягнутого країнами G20, свідчить про існування потенційних сфер для їх подальшого вдосконалення та визнання позитивного досвіду країн, які досягли певних зрушень.

В той же час, для визначення основних напрямків вдосконалення діяльності митних органів, необхідно чітко визначити що являють собою механізми державного управління митною справою, в чому їх сутність та чим вони відрізняються від механізмів державного управління в інших сферах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Макарової О.О.

характеризується структурністю, логічністю викладу та аналізу тематики дослідження, належним обґрунтуванням висновків та пропозицій. За результатами проведеного аналізу, сформульовано мету дослідження, яка полягає у розробці наукових положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного управління митною справою в Україні в контексті реалізації фіскальної політики держави. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені:

- професійним вирішенням автором низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та відповідності структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ (підрозділ) органічно пов'язаний з попереднім та його доповнює;

- використанням широкої бази наукових джерел за темою дисертації і достатнім масивом аналітичних даних;

- відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження предмету наукової спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»;

- достатньою географією та великою кількістю напрямів в апробації отриманих результатів в науково-практичних конференціях, у тому числі й за міжнародною участю;

- довідками про впровадження та апробацією отриманих у процесі дослідження наукових результатів.

Для дисертації характерна системність та ясність викладення матеріалу, авторка продемонструвала вміння виділити суттєві моменти та представила їх чітку аргументацію. Висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, коректні та логічно випливають з викладеного матеріалу. Розроблені та обґрунтовані авторкою положення, висновки й рекомендації мають практичне спрямування та можуть бути використані у процесі формулювання середньострокової і довгострокової стратегії розвитку митної справи в Україні.

Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати актуальність розроблення автором досліджуваної проблематики в цілому, виокремлення найбільш гострих проблем у межах предмета проведеного дослідження, а також – наявність новизни їх наукового доробку.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що в дисертаційній роботі обґрунтовано авторську позицію щодо віднесення управління митною справою до публічної, а не суто до державної сфери, формулюванням авторського визначення поняття «механізми державного управління митною справою», наданням авторської класифікації механізмів державного управління митною справою, дослідженням впливу конкретних механізмів на виконання фіскальної функції митними органами. У результаті проведеного дослідження отримано нові наукові й практичні результати:

вперше

- за допомогою методів аналізу і синтезу запропоновано класифікацію механізмів державного управління митною справою;

- запропоновано авторську концепцію процесу державного управління в сфері митної справи, яка може бути застосована в практичній діяльності Державної митної служби України;

удосконалено

- підходи до визначення поняття «механізми державного управління митною справою»;

- аналіз виконання фіскальної функції митними органами;

- порівняння фіскального навантаження на митні органи в зарубіжних країнах;

набули подальшого розвитку

- дослідження очікуваного економічного ефекту від запровадження криміналізації товарної контрабанди;

- пропозиції щодо подальшого інституційного розвитку та функціональної трансформації митної справи на основі організаційно-адміністративних механізмів

державного управління митними органами для ефективної реалізації фіскальної функції.

Основні наукові положення, рекомендації дисертаційної роботи мають досить глибоке теоретичне, методичне та емпіричне обґрунтування.

Вірогідність отриманих результатів дослідження ґрунтується на теоретичному аналізі, узагальненні наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених та спеціальної наукової літератури з державного управління митною справою.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 20 працях, у тому числі: у 4 статтях, 3 з яких у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні; та 16 публікаціях у збірниках матеріалів науково-комунікативних заходів.

Участь у науково-комунікативних заходах свідчить про ознайомлення наукової спільноти з результатами дисертаційного дослідження. Кількість опублікованих праць відповідає вимогам, що встановлені МОН України щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Значення роботи для науки, практики та суспільства. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки й рекомендації можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для розробки теоретичних питань щодо вивчення проблем механізмів державного та публічного управління митною справою; правотворчій діяльності – для подальшого вдосконалення законодавства з митної справи, зокрема питань впровадження кримінальної відповідальності за порушення митних правил; практичній діяльності – для розробки проєктів реформування митної служби України відповідно до європейських стандартів; навчальному процесі – під час викладання відповідних спецкурсів для підготовки фахівців та публічних службовців у сфері митного права, у процесі підготовки навчальних посібників, підручників, науково-практичних коментарів, виконання науково-дослідних робіт; нормотворчому процесі – для розробки пропозицій щодо подальшого вдосконалення чинного

законодавства України у сфері державного управління митною справою та реалізації фіскальної політики держави.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. У результаті вивчення дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не було виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Віддаючи належне здобуткам дослідження Макарової О.О. разом з тим, не можна не звернути увагу на деякі висновки і твердження, що викликають певні дискусії, недостатньо обґрунтовані положення, тощо.

1. В обґрунтування тези про те, що процес управління митною справою сьогодні набуває більше рис публічного, аніж суто державного управління (с.50), авторське бачення системи публічного управління митною справою підкріплюється міжнародним досвідом і рекомендаціями міжнародних організацій. На наш погляд, дискусійним вбачається надане визначення поняття «механізми державного управління митною справою» (с. 54), яке, мало б включати елементи поняття «публічне управління». Вказана позиція, на наш погляд, дисертації потребує уточнення та додаткового обґрунтування.

2. У роботі авторка справедливо акцентує увагу на проблемі та необхідності фінансування розвитку митної інфраструктури, розбудови інфраструктури пунктів пропуску (с. 139). Визначає критичну залежність економічного розвитку територіальних громад від розвинутості інфраструктури, яка досягається за рахунок розбудови прикордонних територій. Проте аналізу в різниці економічного розвитку прикордонних і «внутрішніх» територій не було надано у дослідженні.

3. Розглядаючи очікуваний економічний ефект від криміналізації товарної контрабанди, дисертанткою запропоновані певні механізми для застосування з боку державно-управлінського апарату (с. 171). На жаль, конкретний кількісний показник очікуваних фінансових надходжень від криміналізації товарної контрабанди не був приведений, що дещо зменшує практичну значущість цього висновку.

Але усі зазначені зауваження жодною мірою не знижують загальної позитивної оцінки представленого дисертаційного дослідження. В роботі на високому науковому рівні розглянуто складні практичні управлінські проблеми, обумовлені темою дослідження, і висуваються цікаві наукові гіпотези та пропозиції.

Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Макарової Олени Олегівни «Механізми державного управління митною справою в контексті забезпечення фіскальної політики України» є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує важливе науково-прикладне завдання, має теоретичну і практичну цінність у галузі публічного управління та адміністрування.

На підставі вищезазначеного можна констатувати, що дисертаційна робота Макарової О.О. на тему: «Механізми державного управління митною справою в контексті забезпечення фіскальної політики України», відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Макарова Олена Олегівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний рецензент:

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри державознавства,
права та європейської інтеграції
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету
«Одеська політехніка»

Катерина РОВИНСЬКА